

WERELDREIZIGER EN BIOLOOG ARITA BAAIJENS ZOEKT VERBINDING MET HET LANDSCHAP

'Met vakanties heb ik niks'

■ INTERVIEW

Door Gert van Maanen

Alleen in cijfers en getallen is het landschap niet te vangen. Bioloog en wereldreiziger Arita Baaijens wil westerlingen hun band met de natuur helpen herstellen.

'In essentie is alles en iedereen een optelsom van relaties. Daarom ontbreekt er ook iets als we natuur en landschap alleen beschrijven in statistiek en tabellen. Ik voelde me eigenlijk in de steek gelaten door de wetenschap toen ik ontdekte dat niet-toetsbare zaken minstens zo belangrijk zijn. Maar dat terrein is gekaapt door de esoterie en ik heb niets met zweverigheid en gekwezel', zegt bioloog, wereldreiziger en schrijfster Arita Baaijens (1956). Ze vertelt op een terras aan de Amstel met hartstocht over hoe ze door reiservaringen in Afrikaanse woestijnen en Siberische toendra's tot het inzicht kwam dat mensen in het Westen hun band met de natuur zijn kwijtgeraakt. In haar project en boek *Paradijs in de polder* geeft ze handreikingen en oefeningen om die band te herstellen: door te struinen en met zintuiglijke waarnemingen de essentie van het landschap in kaart te brengen.

Verarming

'Dat wij geen echt contact leggen met ons landschap is op zichzelf al een verarming, maar we exporteren die denkbeelden ook nog eens. Culturen die nog wel een band met de natuur hebben, worden geconfronteerd met grootschalige mijnbouwprojecten en andere vormen van exploitatie die onherstelbare schade

foto Barbara Hanlo

Bioloog Arita Baaijens (rechts) leerde zichzelf kennen in de leegte van de woestijn: 'Dat is niet voor iedereen weggelegd.'

toebrengen', aldus Baaijens. De kennis en ervaring waaruit zij put berust mede op haar bijzondere levensverhaal. 'Ik ben in 1974 begonnen met de studie biologie en ben inmiddels misschien een beetje opgeschoven richting de antropologie. Toch vind ik biologie nog steeds een mooi vak, ik zou de studie zo weer doen.' Baaijens koos destijds voor milieubiologie. 'Het was de tijd van de zure regen. Ik werkte mee aan milieucampagnes, maar na zeven jaar nam ik ontslag als milieud adviseur en heb ik het bestaan van ontdekkingsreiziger omarmt. Er wachtte iets op mij, het was een roep waaraan ik geen weerstand kon bieden. De lokroep was sterker dan het gevoel om vast te houden aan zekerheden en te setten', aldus Baaijens. In 1988 sloot zij zich met een kameel aan bij een karavaan in de Egypti-

sche woestijn. Zo raakte ze jarenlang in de greep van het woestijnleven en wisselde een sociaal bestaan in Amsterdam steeds af met expeditie in de woestijn. 'Dat is niet voor iedereen weggelegd', erkent Baaijens. 'Ik reisde echt moederziel alleen en het

'De woestijn was klaar met mij en andersom. Het antwoord op de vraag wie je bent, had ik doorleefd'

is logistiek ook een bijna militaire exercitie. Je moet zorgen voor voldoende voorraden, water en voedsel voor de kamelen en een route plannen zonder gps. Het is ook niet goedkoop en vrijheid is niet altijd leuk, want je moet zelf alle minuten en uren vullen. De ervaringen in het

niemandsland van de woestijn hebben me voorgoed veranderd. In de grote leegte en meedogenloosheid van de woestijn leer je echt jezelf kennen.' Baaijens trok zelfs – ditmaal wel in gezelschap – door Soedan ten tijde van de Darfurcrisis en daar eindigde in 2004 haar obsessie met de woestijn. 'De woestijn was klaar met mij en andersom. Het antwoord op de vraag wie je bent, had ik doorleefd. De obsessie was weg en het heeft me drie sombere jaren gekost voor ik weer een bestemming had. Dat begon als een noodoplossing: een zoektocht te paard naar Shambhala, het mythische koninkrijk in het Altajgebergte van Siberië. Eigenlijk zoeken naar iets waar ik niet in geloofde', zegt Baaijens. 'Maar het hield me tenminste van de straat.' Die zeven jaar durende ontdekkingsreis resul-

teerde in het boek *Zoektocht naar het paradijs*.

Op die expeditie raakt ze geïntrigeerd door traditionele kennis en de banden die lokale bevolking heeft met natuur. 'Geloof in bezielde natuur is een levensfilosofie die mij meer aanspreekt dan een heilig geloof in marktwerking en in cijfers en getallen. De westerse neiging te denken dat je de werkelijkheid kunnen reduceren tot een aantal neutrale feitelijkheden is totale onzin', aldus Baaijens. Zij zet zich nu juist in Nederland in om mensen door oefening en ontdekkingsreizen in eigen land te laten beseffen dat hun lot verbonden is met landschap en er een nieuwe taal nodig is om dat bij iedereen tussen de oren te krijgen.

'Mensen hoeven mij echt niet te volgen. Ik ben geen Messias. Maar probeer eens te luisteren naar wat landschap vertelt. Boeren doen het, jagers en nomaden doen het, dus het kan. Landschap bergt kennis en herinneringen in zich en verzet over veranderingen in de leefomgeving gaan altijd over verlies aan betekenis. Dus laten we een betekenislaag aan gebiedskaarten toevoegen. Het lijkt misschien onhaalbaar, maar dat dachten we ooit ook van niet-roken in de kroeg en vrouwenkiesrecht', zegt Baaijens. Tips voor vakantiegevoel heeft ze eigenlijk niet. 'Met vakanties heb ik niks. Het valt me wel op dat veel mensen het idee hebben dat ze vooral niks mogen missen en dat ze overal een foto van moeten maken. Ik zou zeggen, neem als je ergens bent ook eens de tijd om echt een verbinding met je omgeving aan te gaan.'

Paradijs in de polder – ontdek wat landschap je vertelt
Arita Baaijens
Uitgeverij Atlas/Contact
ISBN 9789045036021
Integraalband, 200 pagina's,
19,90 euro

Gert van Maanen
Hoofdredacteur Bionieuws

Sorry

Zo moeilijk is het niet. Even sorry zeggen, zelfs als je in Wageningen gevestigd bent. Dat ligt blijkbaar anders voor de universiteit, die – sorry, voor de lelijke contaminatie en anglicisme – tegenwoordig het liefst als Wageningen University & Research door het leven gaat. Dan verander je liever vijf keer met alle daaraan verbonden kosten van naam – Landbouwhogeschool, Landbouwuniversiteit, Kenniscentrum Wageningen, Wageningen Universiteit en Researchcentrum en Wageningen University & Research – dan dat je even sorry zegt.

De suggestie om een keertje openlijk door het stof te gaan komt van hoogleraar bos- en natuurbeleid Esther Turnhout, medeopsteller van het Ipbes-rapport over de huidige staat van de natuur en biodiversiteit. Zij deed

haar oproep in universiteitsblad *Resource* (20 juni) en herhaalde het in *Trouw* (26 juni), omdat het volgens haar duidelijk is dat het roer nu echt om moet.

Door jarenlang een nadruk te leggen op de industriële landbouw, is rooibouw gepleegd op de omgeving en kan zeker achteraf worden vastgesteld dat hierdoor veel schade is ontstaan. Wageningen wordt door velen immers gezien als architect van het wereldwonder van de Nederlandse landbouw, met flinke nevenschade op het gebied van natuur, mest en nutriënten, bestrijdingsmiddelen en dierenwelzijn. Hierover klopt de universiteit zich ook zelf maar al te graag en met grote regelmaat op de borst.

Uit de reactie van het Wageningse bestuur blijkt dat hardop uitgesproken excuses er niet inzitten. Er is vanuit Wageningen 'voortdurend en consequent gewerkt aan het verbeteren van landbouwsystemen en het terugdringen van ongewenste neveneffecten'. Sorry, maar dan heb je het toch niet helemaal begrepen. Natuurlijk waren er in Wageningen ook de nodige tegendraadse

lichtpuntjes – denk aan het werk aan biologische bestrijding, bodembio- en natuurbeheer – en ook de buitenwereld heeft een aardig partijtje meegeblazen.

Sorry, maar dan heb je het toch niet helemaal begrepen

Maar toch, even door het stof gaan en je eigen rol ter discussie stellen kan heel nuttig zijn. Hierbij bied ik in ieder geval mijn welgemeende excuses aan voor alle misverstanden, halve waarheden en complete misvattingen die ik in omloop heb gebracht. Ik vraag ook alvast excuses voor de nieuwe klimaatplannen waarmee Nederland denkt nu schoon schip te maken. Ik lig al wakker bij de enorme aanslag die er gepleegd wordt op mijn antieke dieselkampeerbusje: vanaf 2021 komt er maar liefst 1 cent accijns bij. Nu nog even snel wat bomen planten en op vliegvakantie naar Vietnam. *Sorry, I beg your pardon.*